

Arkistoaineistojen sisällönkuvailu

Suomen yliopistokirjastojen neuvosto
Sisällönkuvailuverkoston
Sisällönkuvailupäivä 22.11.2013

Kenneth Ahlfors

ARKISTOLAITOS

Arkistokuvailu

Arkistokuvailun ominaispiirre on, että tietovarannon kuvailutietojen kokonaisuus muodostuu sekä tietovarantoa itseään että sen konteksteja kuvaavista metatiedoista

AHAA-hanke

- kehitetään arkistokuvailua – uusi käsitemalli
  - Kuvailu- ja luettelointisäännöt
- tehdään uusi hakemistopalvelu – KDK-kokonaisarkkitehtuuri huomioiden
  - Kuvailu- ja luettelointijärjestelmä
  - Finnan taustajärjestelmä
  - tarjotaan laitosten käyttöön yhteisenä palveluna, jonka ylläpito ja kehittäminen toteutetaan asiakaskonsortion puitteissa

Hankkeessa mukana

- Arkistokuvailun kansallinen kehittämistyöryhmä: arkistolaitos, SKS, SLS, ELKA, Kansan Arkisto, UM, Espoon kaupunki, Tampereen yliopisto/INFIM
- AHAA-palvelun tuottaminen:
  - arkistolaitos, SKS, Kansan Arkisto, Porvarillisen Työn Arkisto, Keskustan ja maaseudun arkisto, Svenska centralarkivet
  - CSC teknisen asiantuntemuksen partneri
- arkistokuvailu- ja luettelointisäännöt 2012-2014
- AHAA-palvelu 2012-2015

Kuvailun kehittämisen peruslinjaukset

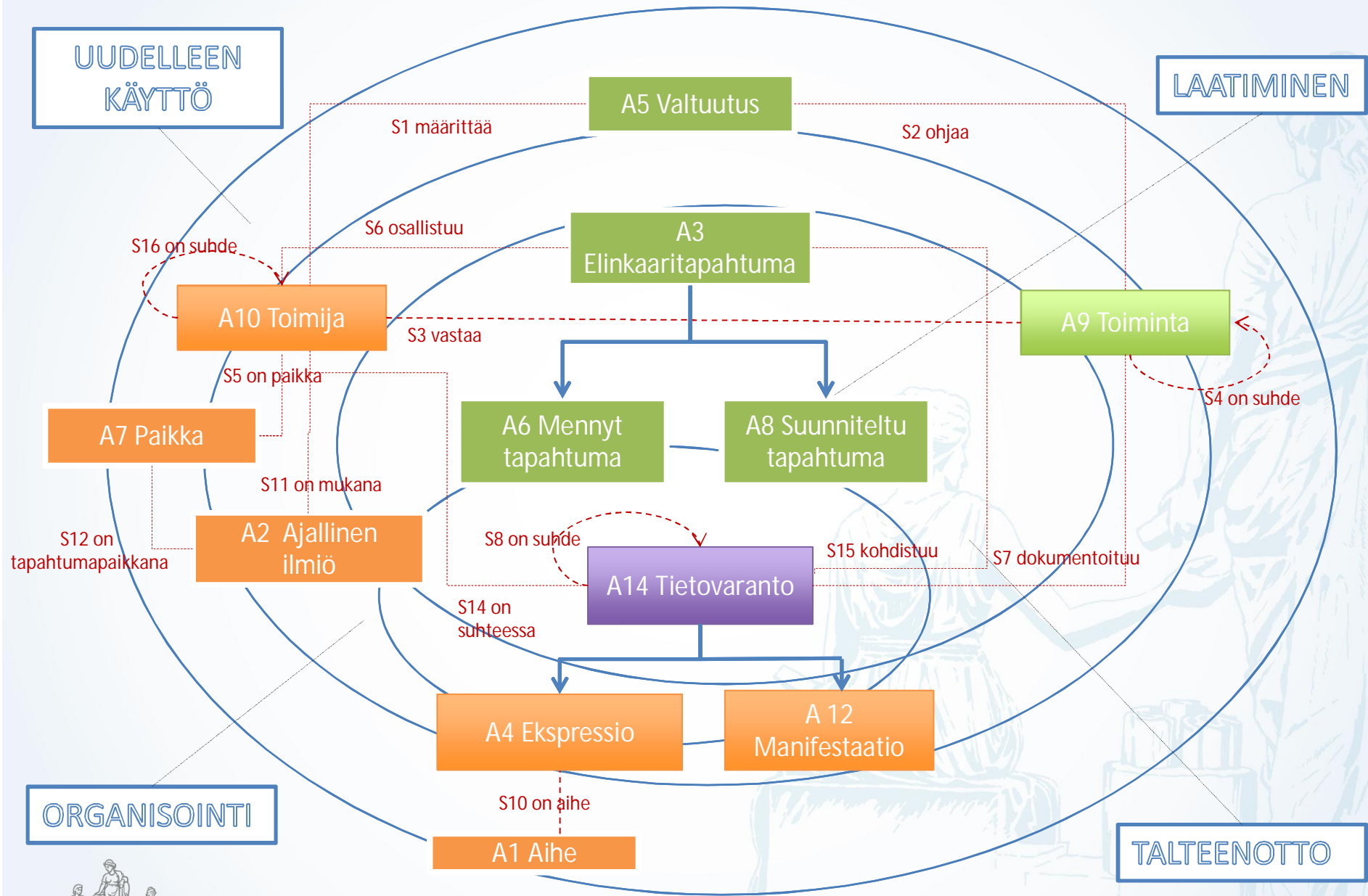
- kuvailu on tietovarannon löytämisen, tunnistamisen, valinnan sekä käyttöön saamisen ja ymmärrettävyyden edellyttämien metatietojen kokonaisuus
- kuvailu on tietovarannon koko elinkaaren kattava prosessi, johon osallistuvat tuottamiseen ja hallintaan liittyvät toimijat, asiakirjahallinnan ammattilaiset ja järjestelmät sekä käyttäjät
- kehitetään arkistokuvailua, ei arkistoaineiston kuvailua: näkökulma mihin tahansa tietovarantoon

AHAA-kuvailumalli

ARKISTOLAITOS

Perinteinen yksiulotteinen arkistokuvailu

TIETOVARANTO A

Valtuutus

Toimija

Toiminta

Tapahtuma

Paikka

Aihe

Ekspressio

Manifestaatio

Elinkaaritpht

TIETOVARANTO B

Valtuutus

Toimija

Toiminta

Tapahtuma

Paikka

Aihe

Ekspressio

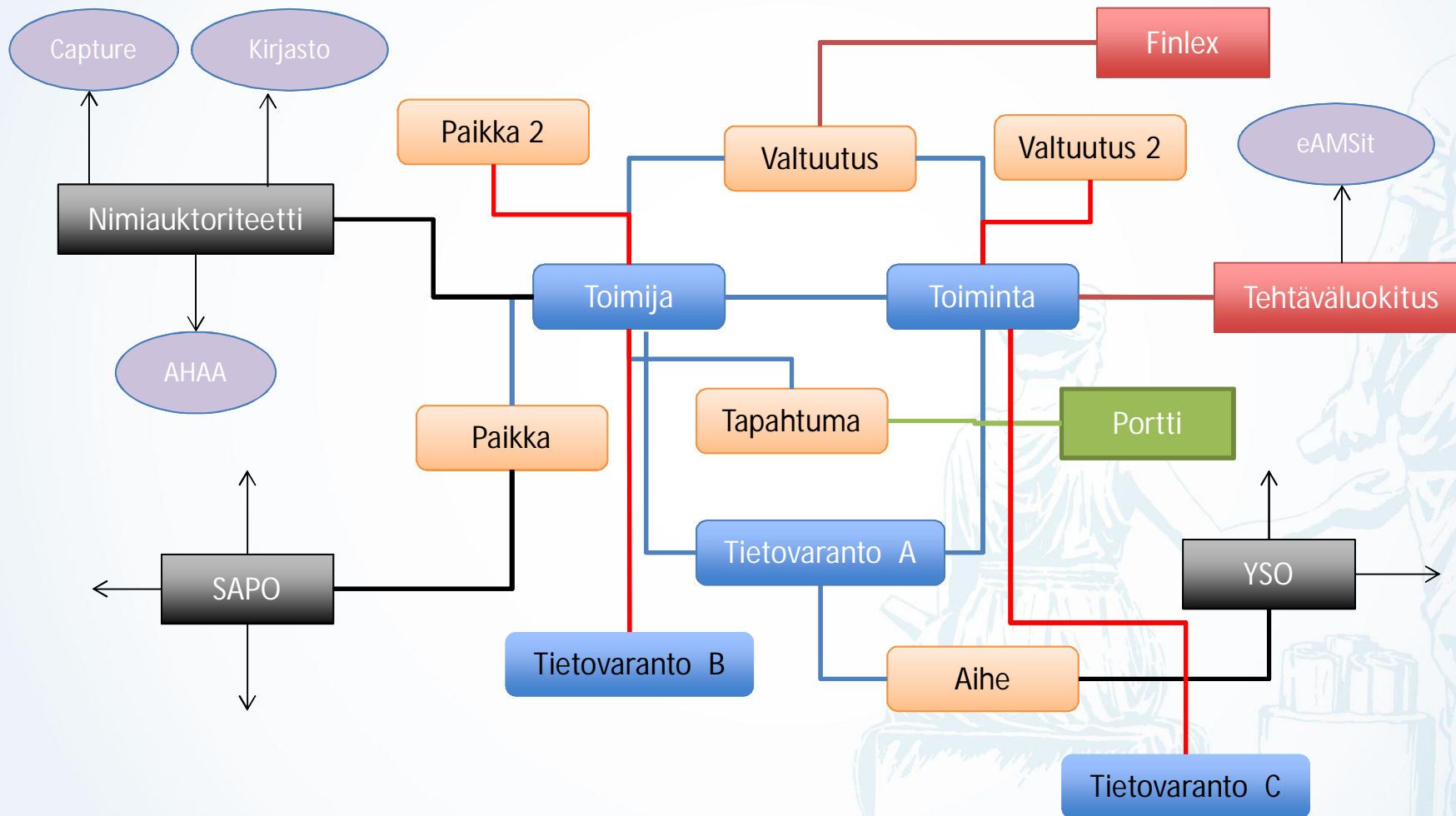
Manifestaatio

Elinkaaritpht

Modulaarinen ja linkittyvä arkistokuvailu

A 14 Tietovaranto

- analogista tai digitaalista asiakirjatietoa tai muuta aineistoa, joka voi olla tekstiä, ääntä, kuvaa tai mikä tahansa muu aineistolaji missä tahansa tallennemuodossa
- käsitelmä ei rajaa tai määrittele millaista kuvailtava tietovaranto on tai millä elinkaaren jatkumon kehällä kuvailu tapahtuu
- tällainen määrittely tehdään metatietomalleissa/kuvailusääntöissä ja on riippuvainen siitä mitä aineistoa ja/tai elinkaaren jatkumon kehää ajatellen metatietomäärittely tehdään
- kansallisia arkistokuvailusääntöjä tehdään tietovarannoille, joita (uudelleen) käytetään kansallisena kulttuuriperintönä:
- jollakin tavalla rajallinen ja "suljettu" tietovarantokokonaisuus: "arkistonmuodostusprosessin" lopputuote

A 19 Ekspressio ja A 12 Manifestaatio

- **Ekspressio** = tietovarannon kuvailu käsitteellisenä sisältönä (content)
  - sisältö ja sen esittämisrakenne
  - voi olla monitasoinen: esim. asiakirja ja sen sisältämä kuva
- **Manifestaatio** = tietovarannon kuvailu fyysisenä tai muuten havaittavana kokonaisuutena (physical object)
  - sama ekspressio voi esiintyä useampana fyysisenä ilmentymänä
  - esim. kartta paperimuodossa, mikrofilminä ja digitaalisena
- sisältöä ja sen esittämisrakennetta kuvaavat metatiedot ovat yhteiset, mutta fyysistä ilmentymää kuvaavat metatiedot ovat erilaiset

A 9 Toiminta ja A 10 Toimija

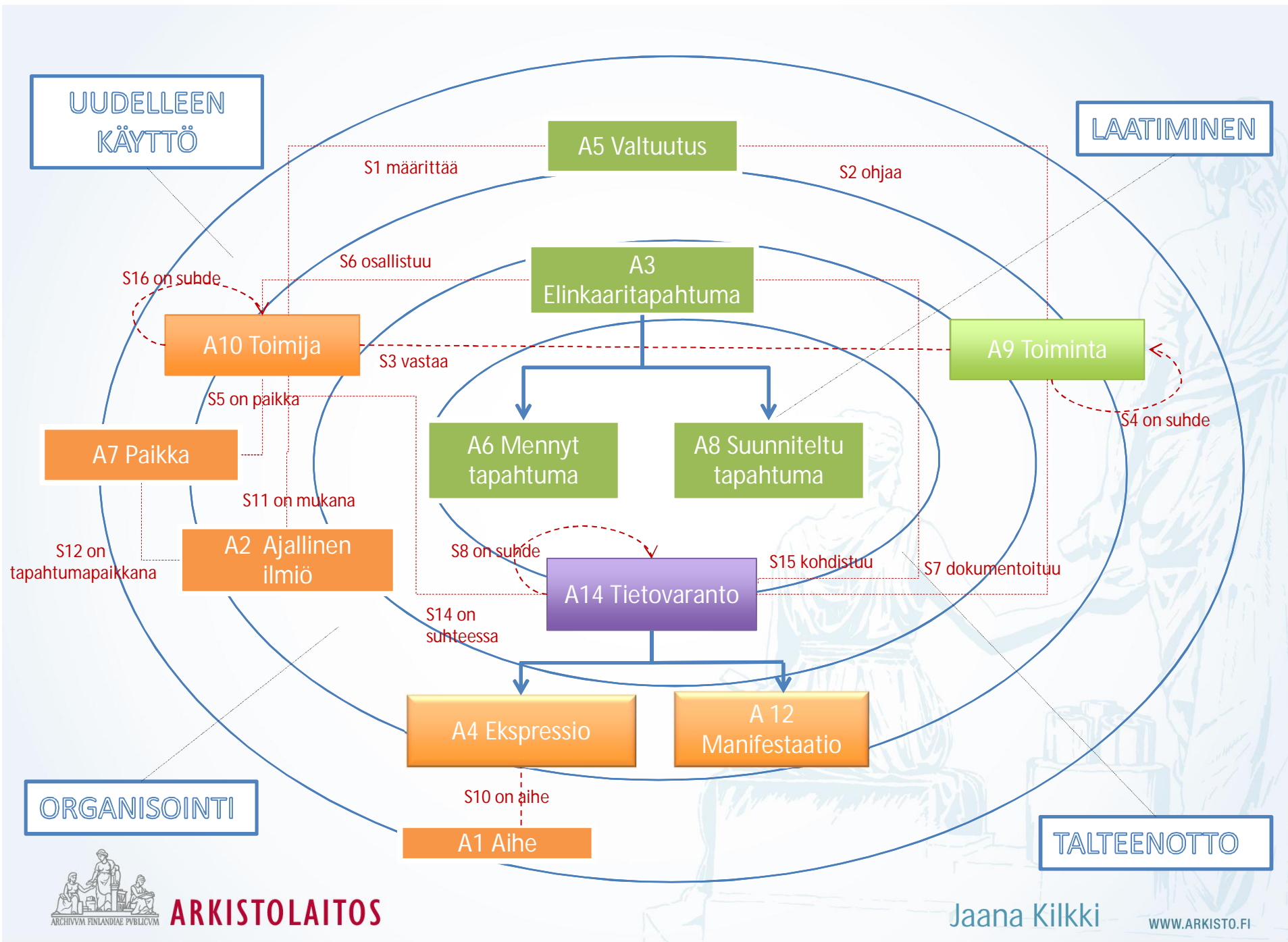
- toimintaympäristön muutosten edellyttämä arkistoteoreettinen uudelleen tulkinta: ICA:n standardit 2003 ja 2007
- proveniensi on aineiston suhde toimijoihin ja toimintaan
  - Suomessa: **arkistonmuodostaja**, jonka toiminnassa syntyneet asiakirjat muodostavat omana kokonaisuutena säilytettävän arkiston
- Toimija on mikä tahansa yhteisö, suku tai henkilö, jolla **osana toimintaansa** on jokin suhde tietovarantoon →
- ei ole yhtä arkistonmuodostajaa, vaan monta Toimijaa

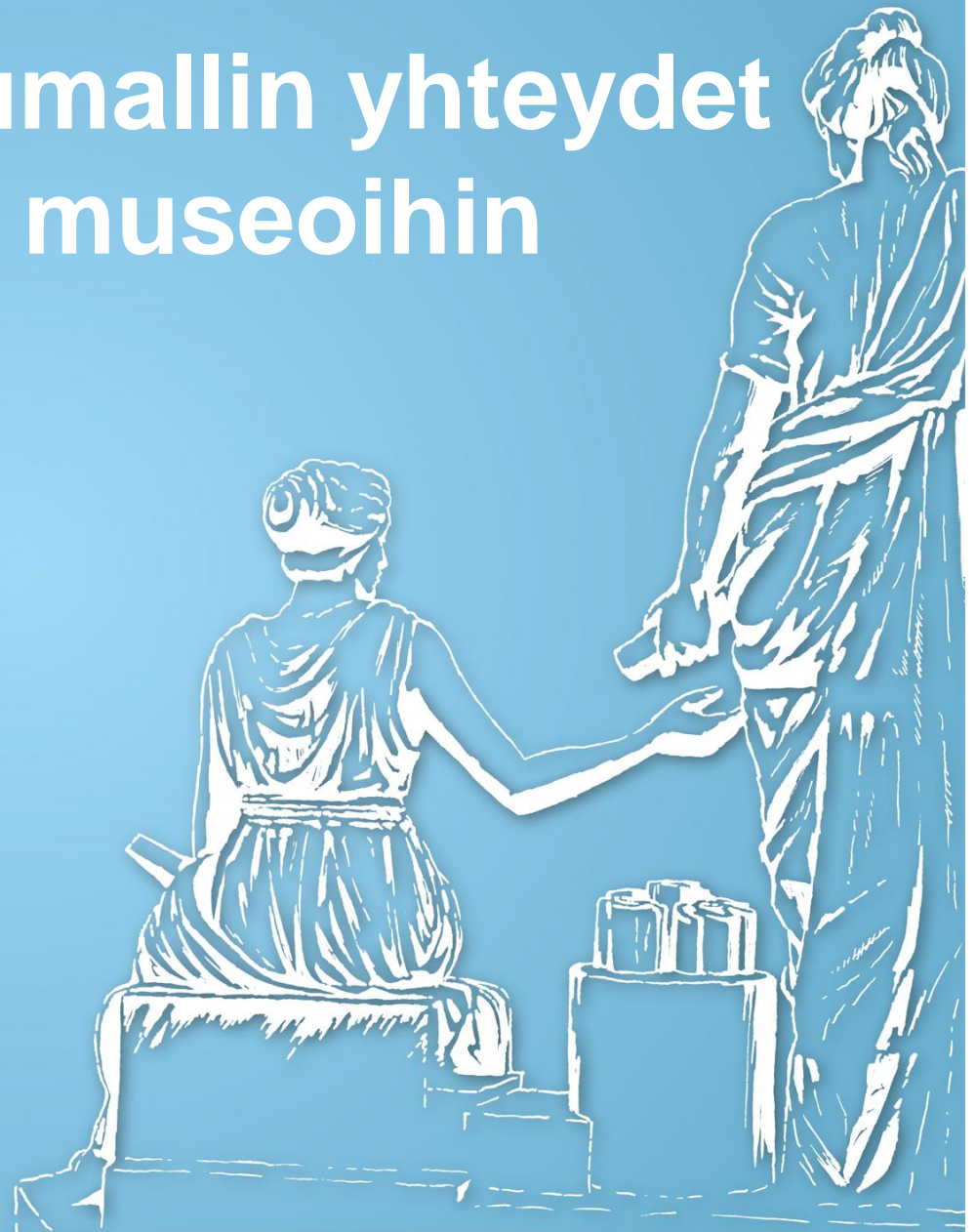
Provenienssin uusi kansallinen tulkinta

- provenienssi on tietovarannon ja sen kontekstien monenkeskinen suhdeverkosto
  - Tietovarantojen, Toimijoiden ja Toiminnan väliset suhteet
  - Tietovarantojen, Toimijoiden ja Toiminnan keskinäiset suhteet
- arkistokuvailussa kuvaillaan
  - näitä entiteettejä ja niiden monenkeskisiä suhteita sekä
  - näissä entiteeteissä ja niiden suhteissa **ajassa tapahtuvia/tapahtuneita** muutoksia

AHAA-kuvailumallin yhteydet kirjastoihin ja museoihin

ARKISTOLAITOS

KDK-kokonaisarkkitehtuuri kehyyksenä

- arkistokuvailua kehitetään yhteismitalliseksi kirjasto- ja museosektorin kuvailukäytäntöjen kanssa
  - KAM-kuvailuryhmä: KA, KK, Museot 2015-hanke
  - kansallinen työryhmä: arkistosektorin sisäisten käytäntöjen yhdenmukaistaminen
- tietojärjestelmää rakennetaan palveluna, joka tukeutuu Finnaan ja KDK:n puitteissa yhdessä rakennettaviin tukipalveluihin
  - nimiauktoriteetti
  - ontologiat: YSO, SAPO jne.
  - tunnusjärjestelmät

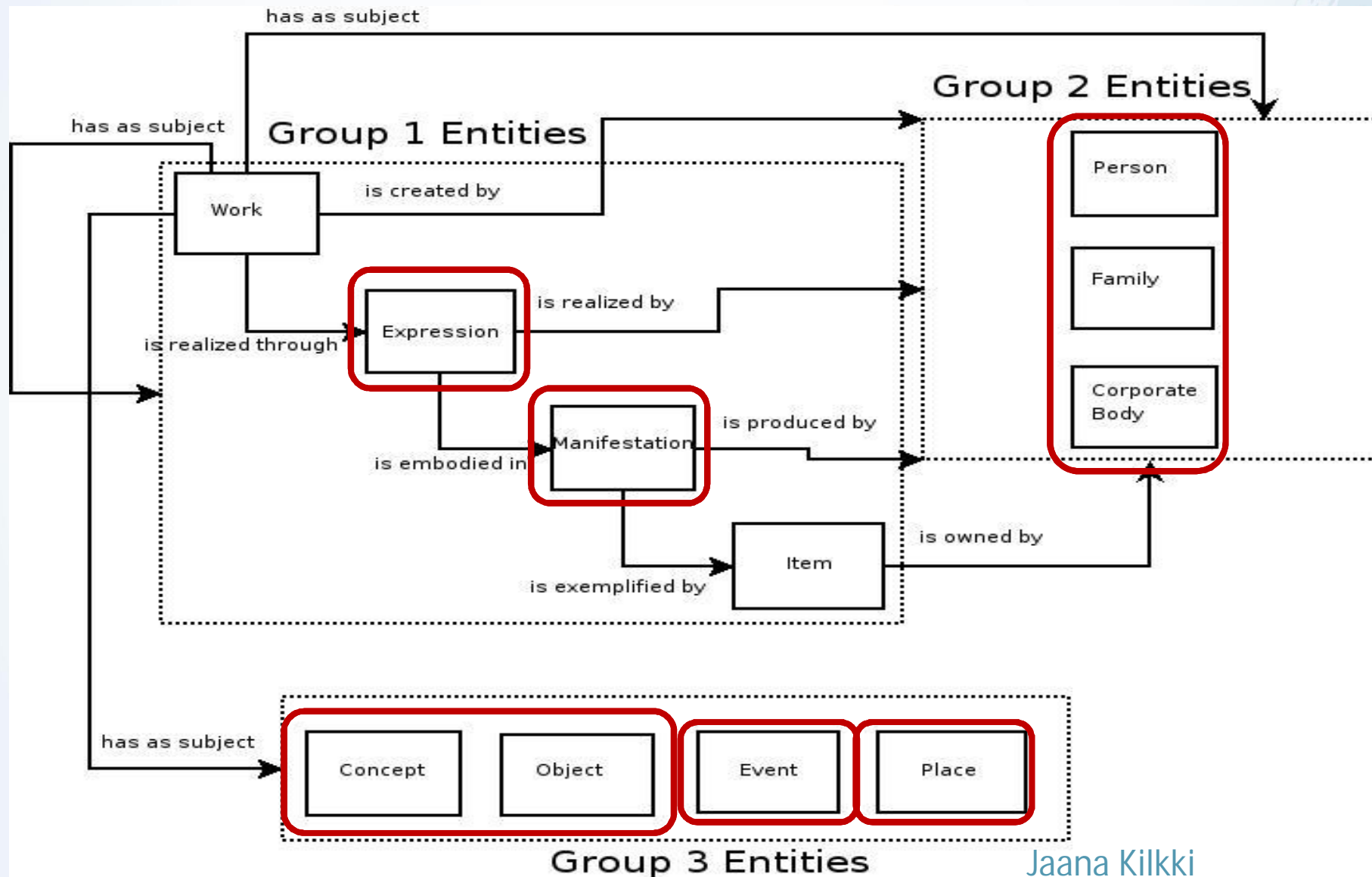

Kuvailu ja KDK-kokonaisarkkitehtuuri

- arkkitehtuuriperiaatteena aineistojen metatietojen semanttinen yhdenmukaisuus
  - aineistotyyppikohtaiset semanttisesti yhteismitalliset kuvailevat metatiedot ja yhteiset luettelointisäännöt
  - Standardisalkku: Resource Description and Access (RDA) –kuvailusäännöt kehittämisen perustana
- kuvailun yhtenäistäminen tunnistettu yhteiseksi palveluksi (määrittäminen)
- yhteisten palveluiden sisältämät metatiedot osa sektoreiden yhteisiä loogisia tietovarantoja

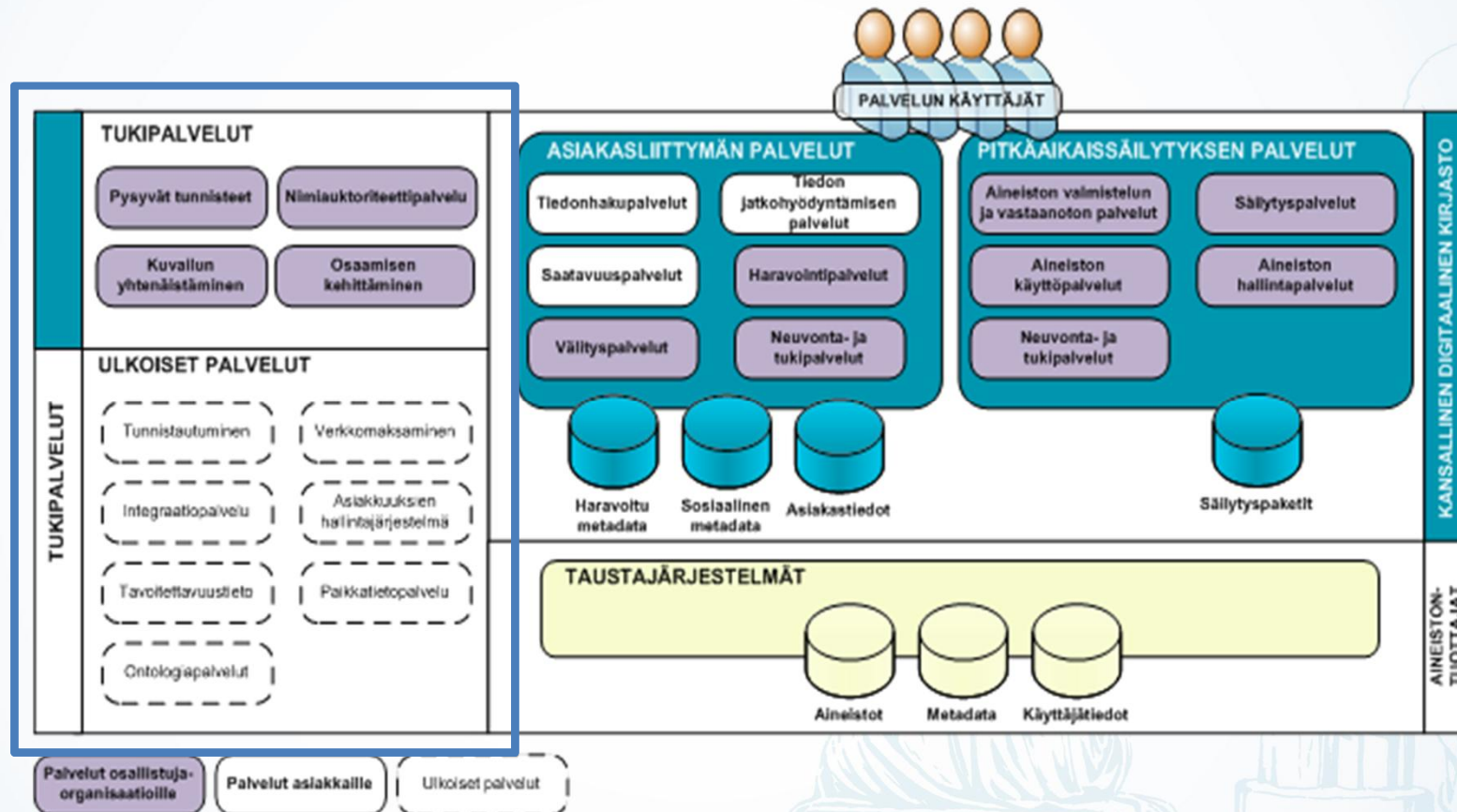

RDA käsitemalli ja arkistokuvailu

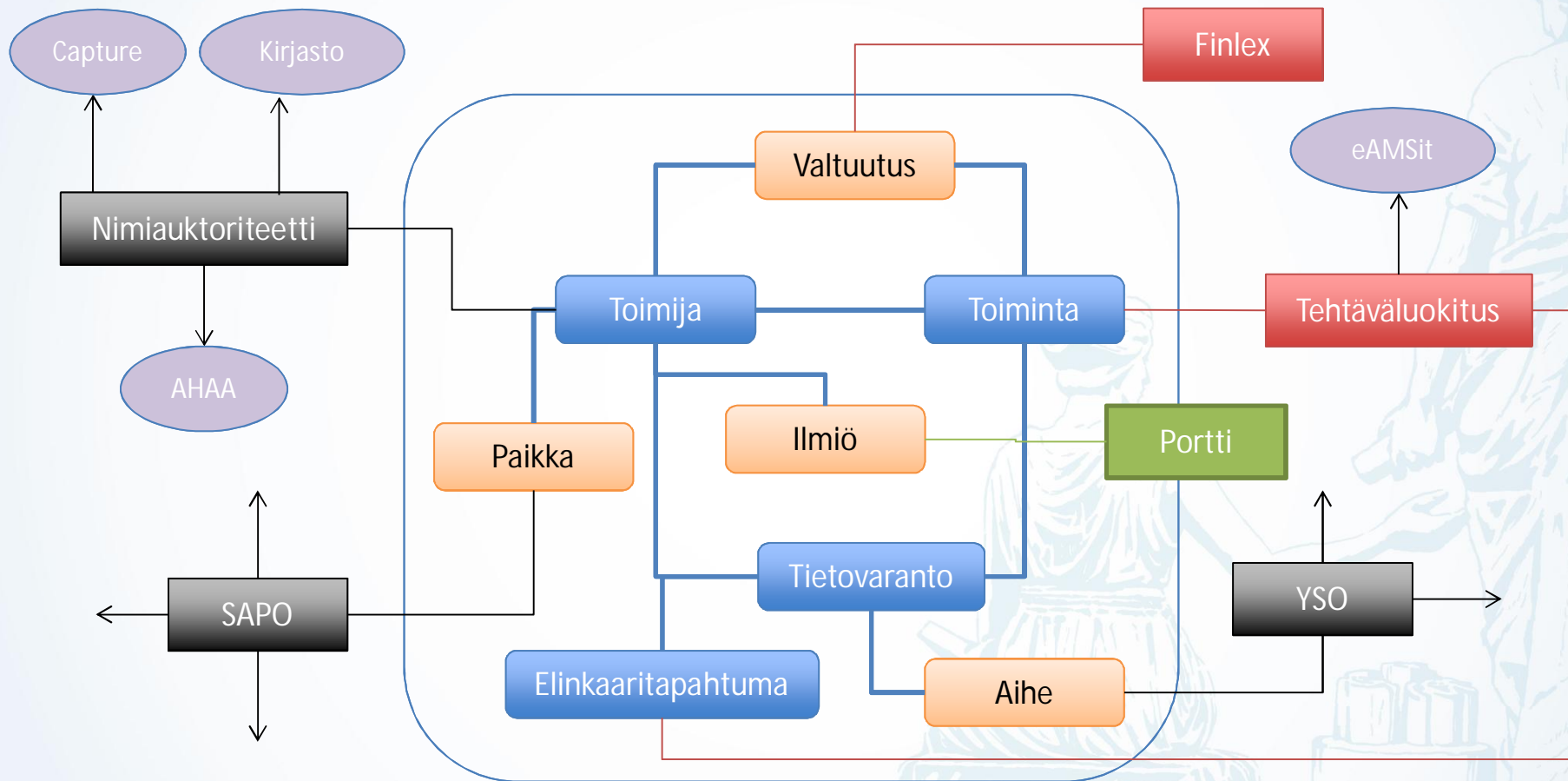

Jaana Kilkki

Sektoreiden yhteiset tukipalvelut

Arkistokuvailu ja KDK tavoitetilassa

Sisällön kuvailun ongelmat - joukkoistaminen

- Arkistokuvailu mahdollistaa myös asiakirjan sisällön kuvailun
  - Tehdään silloin kun käytettävyys sitä edellyttää – esim. digitoitaessa
  - Työvaltaista
  - Koko elinkaaren ajan tapahtuva kuvailu mahdollistaa (sisällön) kuvailun tarkentamisen myöhemmin
  - Tarkempi sisällön kuvailu voidaan ainakin osittain antaa myös tutkijoiden tehtäväksi.

